

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. д-р Валентин Димитров Господинов
преподавател в катедра „Скулптура“ на Национална художествена академия

Относно: Дисертация за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“
Професионално направление 8.2. Изкуствознание и Изобразително изкуство.
Докторант на Катедра „Скулптура“, Изящен факултет, Национална Художествена
Академия

Автор Елена Георгиева Яневска

Форма на обучение редовна

научен ръководител доц. Цветослав Христов

Тема „Лавата като материал за съвременна скулптура и присъствието и като тема
през последните 20 години“

На заседание на научното жури, в състав: 1. Проф. Моника Попова; 2. Доц. д-р Анна Покровнишка; 3. Проф. Христо Харалампиев; 4. Проф. д-р Валентин Господинов; 5. Доц. Емил Бачийски бях определен за рецензент. От представените ми документи от УМО установявам, че докторанта е представил всички необходими документи съответно с правилника за добиване образователна и научна степен „Доктор“. Докторанта успешно премина през вътрешна защита на заседание на катедра „Скулптура“ като бяха отправени минимални препоръки по съдържанието на текста.

Докторанта е възпитаник на катедра „Скулптура“ и това до голяма степен ме улеснява в представянето и оценяването на темата. Първите ми представи още от студентските години е за отговорен, съвестен колега работещ с отдаденост в творческите си търсения. Заниманията и по специфично с желязо бяха впечатляващи не само за мен но и за останалите членове на катедрата. Крехката и физика не пречеше тя да работи с тежки технически съоръжения в материал и технология изискващи изключителна устойчивост. Убеден съм, че избора на тема води началото си още от тези нейни студентски опити. Разпалването и втечняването на желязото с цел да се правят пробиви и фактурни образувания, съпроводено с много шлак и метални изливи желязо най-вероятно е бил минимализирания процес на вулканичната лава в нейните представи. В творческата си биография по нататък тя приоритетно работи с метал, не изневери на поетият път и последователно надгражда идеята си и технологичните търсения.

Предпочитания материал на Елена Яневска е желязото но тя се изразява и с материали като камък, дърво и др. Участва активно в изяви в страната и чужбина и до момента има седем самостоятелни изложби. Пребивавала е в резиденции в Oberpfälzer Künstlerhaus II, Швандорф; GEDOK München, Есен и Мюнхен; “Cite des arts”, Париж;

Участвала е в пет симпозиума:

2017 Симпозиум в дърво „Ясна Поляна“

2010 Симпозиум в камък, Трак Арт-център, Пловдив

2009 Национален пленер по живопис, Шумен

2007 Пленер „Скулптура“, Червен бряг

2002 II-ри Международен симпозиум „Арт Колаж“, Пловдив.

Още от заглавието на дисертацията става ясно, че тематиката е не разработвана, актуална, полезна и с очаквана приложимост в средите на скулпторите работещи на територията на страната. Темата е изследвана изчерпателно като са направени кореспонденции с историческа част, религия и митология, научни университетски изследвани и артистични прояви на практикуващи материята артисти. Доброто балансиране на горните елементи превръща дисертацията в любопитно четиво. Приятното преминаване от познавателност, задълбочени изследователски проблеми и научно приложна фактология убеждават в целесъобразността на изследването и намерението то да разкрие нова алтернатива за изява на българските скулптори.

Вече споменах че това е територия позната от докторанта. Изненадва нейната последователност и изчерпателност при отработването на поставените задачи. Елена Яневска е развила познанията си в дълбинност характерна за личности с изследователска дарба. По всичко личи, че изследването не е самоцелно, емоционално а е прелюдия към нови бъдещи творчески намерения. Коректността на запознаването с материала остава впечатление, че докторанта е присъствал физически на всичките тези събития а това според мен се дължи на любовта с, която го изучава. Мисля, че тя използва добри методики за реализиране на крайната цел. Яневска цели не само да запознае документално и фактически а да ангажира с това последователи. Примерно, вкарването на читателя посредством сравнително историческият метод в теологична плоскост простирайки я през всички точки на света с активна вулканична дейност във вярванията на местното население. С биографичния метод и биографичните данни за автори работещи с лава проследява краткия период, в който лавата става обект на артистична манипулация.

Едно от качествата на дисертационният труд е, че е много стегнат и практичен и това се усеща още с преглеждането на съдържанието. Зададените глави и разбиването им по ясни изчерпателни теми вмениява на читателя ясна визия за текста, който го очаква.

С увода докторанта изчерпва в авторефератен стил цялата същност, принципи, цели, методи даже преразказва целия основен текст. Разбиването на задачите с по едно изречение, средствата, които ще използва са почтено отношение към читателя решил да се запознае с дисертационния труд. Тя поднася цялото изложение по глави и теми толкова обстоятелствено още в увода, което задава въпроса дали има смисъл човек да продължи по нататък. На всеки изчел дисертацията му става ясно, че по този начин тя прави една заявка и проправя пътя към по-задълбоченото и научно изследване.

Темата на първата глава е от три части. 1. Отношението на хората към първичната материя и стихията от ранните епохи и цивилизации до наши дни. Разгледана е силата на култа към огнената стихия, религия - теология, митове и мистика. Търси се лавовата следа в религиите от древността до сега, в опит да се докаже връзката ѝ с представата за ада – наказателния задгробен свят. Страхът на творците от физическата опасност при работа с течна лава и поводите за тези опасения. Следва обзор на съвременната ситуация и факторите, довели до интереса на творците към течните скали като художествен материал. Съвременната обстановка в света на изкуството, съчетаването на науката и религията в творчеството на днешните автори. 2. Бъдещият потенциал на течната лава като материал за скулптура. Суровата и първична материя като средство. Експериментална и натурална лава в търсенията на световни и български автори в различни пластични, художествени направления. 3. Технология за разтопяване на магмени скали, „В търсене на лавата”- научни и експериментални подходи за създаване на натурална лава - технология за разтопяване на магмени скали в контролирана среда. „Проект Лава” на Сиракузкия университет, който е в сътрудничество между скулптура Боб Висоцки - доцент в катедра по изкуствата, и геолога Джеф Карсън - професор в катедра по земни науки.

Във втора глава докторанта проучва научна литература от сферата на геологията и вулканологията, представя специализирана научна информация от периодични и непериодични издания, статии и публикации. Материалите и изследванията са систематизирани в три части. 1. „Магматизъм и магмени скали” Разглеждат се двата основни вида магматизъм: интрузивен магматизъм и ефузивен магматизъм (вулканизъм). На тази база се формира разликата в термините „магма” и „лава”. която се формира след изливането на магмата върху земната повърхност – ефузивни скали (вулканични). Тези характеристики предопределят структурата и поведението на лавата, което е от голямо значение за авторите, посягащи към първичната субстанция на земята като материал за скулптура. Следващите две части „Видове вулкани” „Лавови потоци“ се подразбират от заглавията им и дават изчерпателна база данни за видовете вулкани, вулканична дейност и видове изливи

на лава. За да предвидят и организират работния си процес, творците се нуждаят от подобна научна информация - казва автора на труда.

Позволявам си да цитирам докторанта за пояснението на глава III, озаглавена „Среща” - „представени са авторите, работили с течна гореща лава, извираща от вулкан. Творци, различни като технология и подход към материала, но споделящи общата страст към първичната материя. Анализират се мотивите и предварителната подготовка на авторите, както и работният процес, условията на средата и художествените резултати“. Елена Яневска подбира творци пример за работа с лава, материали с които се внушава лава и автори работещи с високотемпературни технологии като стъклото, керамиката, отливането на метали и т.н.

Глава III е разделена на пет части, озаглавени: 1. „Огън и вода – Бъд Търпин и фотографът Дъг Перин”, 2. „Вулкан от вулкан – Кимбъл Тръмп“, 3. „Магията магма – Стивън Ланг, Реймънд Пелтън и Ави Кириати“, 4. „Екстремният Хавай – Стивън Ланг“ и 5. „Пакая – последният победител”. В отделните части на тази глава имаме възможност да се запознаем с реални ситуации на работа с лава и опити дали резултат. Опити на автори авантюристи скъсили дистанцията със стихията. Основоположници на моделирането при гмуркане на мястото където лавата се влива в океана. Автора, разработил метод за формоване на червена течна лава в огнеупорен калъп. Представен е и нестандартният опит за творчество на отливане с лава в бронзови калъпи при вулкана Пакая.

Според мен най-важната и съществена част от дисертационния труд е в частта „Изводи и приноси“. Тук автора преразглежда цялата материя без да я повтаря и по много умел начин анализира текста и го насочва по специфичните въпроси, които поставя. Изводите са конкретни, ясни с намерение да обслужат потребности на автори насочващи се или работещи в тази сфера. Поднесената информация е добре изложена и надстроена посредством изводите, които прави. Тя буквално описва местата където е възможно да се случи творческия процес. Оборудване, което е необходимо да се притежава и технологичните особености на различните процеси. Източниците за добив на материал и характерните им особености. Автора дообогатява територията за изява на българската художествена и научна сцена предлагайки нови творчески практики в пространството на българската скулптура. Представени са автори, посегнали към разтопените скали като материал за творчество и хвърля светлина върху личните им мотиви. Поднесената информация по вулканология и творческия работен процес с течна червена лава, извираща от вулкан е с бъдещо развитие по темата. Съществен момент е направената връзка между научните открития, изследвания и комуникацията с артисти посветили се на конкретната тема като ги ориентира във възможните ситуации.

В заключителните думи Елена Яневска отново уточнява нейните лични интереси в скулптурата пресъздаващи природни процеси, състояния, форми с природно звучене. Докторанта убеждава, че творческият процес при работа с лава засяга широк диапазон от художници а актуалността на изследването произтича от все по нарастващия интерес на съвременните автори към лавата като материал за скулптура.

Текстовата част е подкрепена с изчерпателно приложение. Развитието на интернет мрежата е спомогнало за изчерпателен обзор и илюстриране по темата. Препратките направени към различните теологични нагласи в различните континенти и островни държави, вплитането на темата ад и представи за задгробен живот са поднесени с мярка. Поднесената информация за Великденските острови, архипелази с активна вулканична дейност и вярванията и легендите на местното население са съществена препратка към изкуствознанието. Автора вплита разбирането на акад. Иван Лазаров за материала и неговата важност при създаването на скулптура и запазва една част от изследването си за български автори изкушени по темата. Личните подбуди Елена Яневска заявява не само в текста но ги илюстрира с подбор от свои творби по темата.

Нямам забележки по дисертационния труд. Той е издържан добре около поставената цел и както вече споменах притежава много качества. Някои ще си позволя да изброя: стегнат, ясен, познавателен и научен, защитаващ ясно тезата. Ще препоръчам текста на студентите от катедра „Скулптура“ и ще очаквам понататъшно продължение по изследваната тема. Поздравявам Яневска за добре свършената работа, в което познавайки я не съм се съмнявал. Мисля, че текста е дестирабилен с ясен научен и практичен принос. Текста има своята оригиналност и свое място в изследвания посветени на скулптура в натурални природни материали. Не съм попадал на подобен текст по темата и съм убеден в неговата полезност и автентичност.

В заключение оценявам положително научните и научно – практическите приноси и заявявам, че дисертацията на тема „Лавата като материал за съвременна скулптура и присъствието и като тема през последните 20 години“ има всички качества за присъждане на нейния автор на образователната научна степен „доктор“. Дисертацията отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България /ЗРАСРБ/, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на НХА .Предлагам на уважаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „Доктор“ на Елена Георгиева Яневска професионално направление 8.2. „Изкуствознание и изобразително изкуство“.

Проф. д-р Валентин Господинов
26 Април 2024г.